

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN TÜRKİYE'YE SAĞLAYACAĞI KATKILAR VE İŞLEVSELLİĞİ ÜZERİNE TARTIŞMALAR

DISCUSSIONS ON THE FUNCTIONALITY OF THE INSTITUTION OF PUBLIC SUPERVISORY AND THE CONTRIBUTIONS TO TURKEY

Konur Alp DEMİR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

ÖZET

Kamu Denetçiliği Kurumu 2012 yılında 6328 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Kurum idare ile vatandaş arasında meydana gelen olumsuzlukları düzeltmek amacıyla denetimlerde bulunmaktadır. Yargı dışı bir denetim organı olan Kamu Denetçiliği Kurumu idare karşısında vatandaşı koruyacak, aynı zamanda kamu yönetimi sistemimizin temel sorunlarının çözülebilmesi konusunda önerilerde bulunarak daha iyi bir yönetim anlayışının getirilmesine katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın amacı, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türk kamu yönetimi sistemine sağlayacağı katkıların ve Kurumun işlevselliğinin araştırılmasıdır. Bu kapsamda Kurumun tarihsel gelişim süreci, Türkiye'de kurulma çalışmaları, Kurum hakkında yapılan tartışmalar, Türk kamu yönetimi sistemine kazandırabilecekleri ve Kurum'un işlevselliğinin artırılması konusunda yapılabilecekler literatür taraması yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türk kamu yönetimi sistemi içerisindeki konumu tespit edilmeye ve geliştirilebilir yönleri vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kamu Yönetimi, Ombudsman, Kamu Denetçisi, Kamu Denetçiliği Kurumu, 6328 Sayılı Kanun.*

ABSTRACT

The Institution of Public Supervisory with 6328 number of law was enacted in 2012. The main aim of The Institution of Public Supervisory is to supervise the government on behalf of the citizens in order to improve the relationships between government and citizens. The Institution of Public Supervisory, as a supervisory institution, is out of the system of the law courts which will protect the citizens towards the maladministration of the government. It is going to, also, contribute to better governance by proposing how will be solved the main problems of the Turkish public administration system.

The aim of this study is to investigate the contributions of The Institution of Public Supervisory to the Turkish public administration system and the functionality of it. In this context, the institution has been analyzed by using literature survey about the historical development process of the institution, exercising to establish in Turkey, debates about the institution, the advantages of the institution, which will be able to save to Turkey about administration, and what will be done about how to increase the successes. As the result of this analyze, it has been emphasized that improvable aspects and to confirm the position of The Institution of Public Supervisory in the Turkish public administration system.

Key Words: *Public Administration, Ombudsman, Public Supervisor, The Institution of Public Supervisory, Law Number 6328.*

1. GİRİŞ

Demokrasi ile yönetilen ülkelerde idarenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerin denetlenmesi bir zorunluluktur. Bu alanda görev yapan birçok kurumun varlığının yanında bu kurumların etkinlikleri sorgulanabilmektedir. İdareyi denetleyecek olan kurumların merkezi yönetimin hiyerarşisi içerisinde yer almaları bu kurumlardan beklenen faydaları azaltmaktadır. Dolayısıyla bir denetim kurumunun en önemli özelliği bağımsız olmasıdır. Ancak bu şekilde etkili ve verimli bir denetim gerçekleştirilebilecektir. Denetim kurumlarının bağımsızlığı sorunu işlevsellik tartışmalarını da beraberinden getirmektedir. Aynı zamanda vatandaşların idarenin gerçekleştirmiş olduğu işlemler sonucunda mağdur olmamaları ve güçlü bir otoritenin karşısında haklarını basit ve masrafsız bir şekilde arayabilmeleri (Köse, 1999: 62-71; Eren, 2000: 83) ihtiyacı denetim kurumlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini doğurmuştur.

Bu ihtiyaçlardan dolayı ülkeler idareyi basit, masrafsız, etkili, verimli ve esnek yöntemlerle denetleyebilecek kurumlara yönelmişlerdir. Böyle bir kurum 18. yüzyıldan itibaren İsveç'te faaliyet gösteren Ombudsmanlık Kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kurum demokratik ülkelerin hukuk sistemlerini güçlendirmesi ve insan hakları alanında etkili sonuçları elde etmesi ile tüm dünyanın dikkatini üzerine çekmiştir (Temizel, 1997: 764).

Ülke uygulamaları incelendiğinde ombudsmanlık genel olarak yasama organı tarafından göreve getirilen, görev süresi boyunca tam bir bağımsızlık içerisinde çalışan, kamu kurumlarının ve personellerinin hukuk kuralları içerisinde hareket etmesini sağlamak amacıyla sürekli denetimlerde bulunan ve vatandaşların idare hakkında yaptıkları şikâyetleri kabul eden bir kurumdur (Sanal, 2002: 38).

Kamu bürokrasinin günden güne büyümesi, vatandaşlara etkili ve verimli bir biçimde hizmet sunulamaması sorununu beraberinde getirmektedir. Kamu yönetiminde yönetilen konumunda bulunan vatandaşların istek ve şikâyetlerini dikkate alan, sorunların üzerini örtmeyen, aksine var olan sorunların ortadan kaldırılması için çaba harcayan kurumların oluşturulması amacıyla geçmişte olduğu gibi günümüzde de uğraş verilmektedir. İdarenin denetlenmesinin zorunlu bir ihtiyaç haline geldiği dönemlerde ortaya çıkan ve "Ombudsman" olarak adlandırılan bu kurum güçlendirilmiş yetkilerle donatılmıştır. Kurumun temel amacı bağımsız, etkili ve verimli bir biçimde çalışarak vatandaşı idare karşısında korumaktır (Gölönü, 1997: 3).

Kamu hizmetlerinin sayısının artması sonucu bu hizmetler üzerinde yapılan yargı denetiminin yanında bağımsız denetim organlarının da incelemelerde bulunması ihtiyacı doğmuştur. Yargı organı dışında bağımsız bir biçimde görev yapabilecek kurumlar arasında tüm dünyada uygulanan ombudsmanlık kurumu gerçekleştirmiş olduğu başarılı çalışmaları ile adını duyurmayı başarmıştır (Kahraman, 2011: 356).

İdare, kamu hizmetlerini yerine getirirken hukuk kuralları içerisinde faaliyet göstermektedir. Ancak, idare tarafından vatandaşa hizmet sunulurken kamu personelinin bilgisizlik, ihmalkârlık veya kasıtlı olarak gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerinden dolayı bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla, idarenin hukuk kuralları içerisinde görev yapmasını sağlamak, güncel durumunu tespit etmek ve kamu yönetiminin sorunlu alanlarını tespit etmek amacıyla hem hukukilik hem de yerindelik denetimleri yapılmaktadır (Eren, 2000: 79).

Hukuk devletinin görevleri arasında yer alan vatandaşların devletin gücü ve uygulamaları karşısında korunması ve kişisel hakların ve özgürlüklerin engellenmesinin önüne geçilmesi amacıyla gerçekleştirilen faaliyetler günümüzde genişleyerek devam etmektedir. Tarihi köken itibarıyla ve genel bir ifadeyle "ombudsman" olarak adlandırılan kurum tüm dünyada vatandaşı kötü yönetime karşı korumak amacıyla kurulmuştur. Uygulandığı her ülkenin siyasi ve sosyal yapısına göre Kamu Denetçisi, Medyatör, Arabulucu, Halk Koruyucusu, Parlamento Savunma Delegatesi, Parlamento Komiseri, Vekil, Delege, Avukat gibi isimler altında görev yapmaktadır. Ülkemizde ombudsman terimi yerine Türkçeye daha uygun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından da kabul edilmiş olan "Kamu Denetçisi" kavramı kullanılmaktadır. Bu sebepten dolayı çalışmamızda "Kamu Denetçisi" ve "Kamu Denetçiliği Kurumu" ifadelerinin kullanılması tercih edilmiştir. Bununla birlikte orijinal adı gerekli yerlerde parantez içerisinde belirtilerek kavram bütünlüğünün sağlanması (Abdioğlu, 2007: 81; Özden, 2010: 25-26) ve kavramlardan kaynaklanan farklılıklardan dolayı dünya uygulamalarında kurumların değişik fonksiyonlarının olduğu inancı oluşturulmamaya çalışılmıştır. Kurumun tarihine değinilirken orijinal adına sadık kalınmaya özen gösterilmiştir.

Bu çalışmanın amacı 2012 yılında 6328 sayılı Kanun ile kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu'nun ülkemize sağlayabileceği katkıları ortaya koymaktır. Kamu Denetçiliği Kurumu hem vatandaşı daha adil bir ortamda yaşatmak hem de kamu yönetiminin olması gereken saygınlığını korumak amacıyla çift yönlü görev yapacaktır. Kurum görevine başlamakla birlikte vatandaşların aklında "acaba?" sorusu dolaşıyorsa ve kuruma kuşkuyla bakılıyorsa kurumdan beklenen fayda sağlanamayacaktır. Vatandaşların akıllarındaki bu soru giderilmediği takdirde Kamu Denetçiliği Kurumu işleme-

yen bir kurum olarak kalacak ve ilerleyen zamanlarda ortadan kaldırılabilme olasılığı ile karşılaşabilecektir. Bununla birlikte bu çalışmada sadece vatandaşların kuşkularının giderilmesi temel amaç olarak benimsenmemiştir. Kurumun kamu personelleri açısından da önemi vurgulanmıştır. Bu sayede kamu personelleri görevlerini yerine getirirken Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kendilerine sağlayabileceği katkıların yanında kurumun caydırıcılık etkisi de vurgulanmış ve cevap bekleyen “acaba?” sorusunun giderilmesi için çalışılmıştır. Bu soru tam olarak zihinlerden silinmeden kurumdan beklenen faydaların sağlanmasını düşünmek yanılgıya sebep olabilecektir.

Bu kapsamda çalışmada ilk olarak Kamu Denetçiliği Kurumu'nun dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi özetlenmiştir. Ardından Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türk kamu yönetimine sağlayacağı katkılar literatür taraması yönteminde yararlanılarak ortaya konulmuştur.

Son olarak araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirilerek Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türk kamu yönetimine katkıları ve işlevselliğinin artırılması konularında bir kısım önerilerde bulunularak çalışma tamamlanmıştır.

2. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU VE TARİHİ GELİŞİMİ

Ombudsmanlık Kurumu uygulandığı ülkenin yönetim sistemi başta olmak üzere hukuki, sosyal ve kültürel yapısı gibi çok farklı unsurlardan etkilenebilmektedir. Aynı zamanda kurumun yasal veya anayasal güvencelere bağlı olarak uygulamaya başlatılmasından dolayı kesin bir tanımının yapılması oldukça güçtür. Ombudsmanlık Kurumu için yapılan tanımlamaların büyük çoğunluğu ombudsmanın sahip olduğu özelliklerinden yola çıkılarak yapılmıştır (Erhürman, 1998: 88).

Ombudsmanın inceleme alanı idarenin kendisidir. İdare tarafından gerçekleştirilen eylemler ve işlemler ombudsmanın araştırma yapma konuları içerisine girmektedir. Ombudsman gerçek kişiler arasında meydana gelen sorunlarla ilgilenmemekte ve yürütmeden bağımsız bir biçimde faaliyet göstermektedir. Bu sayede mevcut denetim kurumlarından ayrılmakta ve yürütmenin hiyerarşisine dâhil olmadan incelemelerini gerçekleştirmektedir. Ombudsmanın bir diğer ayırt edici özelliği yargı organları gibi kesin hüküm verip bağlayıcı nitelikte kararlar al(ma)mamasıdır. Aksi takdirde ombudsmanın yargı organı niteliğine bürünmesi durumu söz konusu olabilecektir. Böyle bir niteliğe sahip kurumun ombudsmanlık kurumu olarak adlandırılması oldukça güç olacaktır. Ombudsmanlık kurumunun bu temel nitelikleri göz önüne alındığında ortaya çıkan en kısa tanımı şu şekilde yapılabilmektedir: Ombudsmanlık, idareyi tarafsız bir biçimde denetleyen bağımsız bir devlet kurumudur. Dolayısıyla ombudsman da bağımsız bir biçimde görev yapan ve gücünü yasama organından alan bir kamu görevlisidir. Bununla birlikte ombudsmanın daha kapsamlı bir tanımını yapmak gerekirse şu şekilde ifade edilebilir (Erhürman, 1998: 88-89).

Ombudsman, idarenin kamu hizmetlerini yerine getirirken gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler sonucunda mağdur olan vatandaşların şikâyetleri üzerine veya araştırmaları sonucunda kendisinin elde ettiği bilgiler çerçevesinde kendiliğinden harekete geçen, vatandaşların kötü yönetimden kaynaklanan mağduriyetlerinin giderilmesi için incelemelerde bulunan, bağlayıcı ve yaptırım niteliğine sahip olmayan kararlar alan, geniş bir araştırma yetkisine sahip olan, gücünü parlamentodan alan, güvenilir, bağımsız, tarafsız ve yasal bir devlet görevlisidir (Erhürman, 1998: 89; Avşar, 2007: 68). Sonuç itibarıyla ombudsmanın kamu kurumları ile vatandaş arasında arabulucu olarak görev yapmakta (Özden, 2010: 23) olduğu ifade edilebilmektedir.

Ombudsman kelimesi Türkçe bir kelime değildir. Resmi metinlerde, Kamu Denetçiliği Kanunu Tasarısı'nda ve 2010 yılı anayasa paketi değişikliğinde ombudsman kelimesi yerine Kamu Denetçisi terimi kullanılmıştır. Dolayısıyla, Türkiye uygulamasında kişi “Kamu Denetçisi” ve kurum da “Kamu Denetçiliği Kurumu” olarak ifade edilmektedir. Ombudsman İsveç diline ait olup “vekil” ve “temsilci” anlamlarına gelmektedir. Ombudsman tüm dünyada kabul edilmiş bir ifade olmakla birlikte uygulandığı ülkelerin sahip olduğu değişik hukuki ve siyasi yapılanmalarına göre farklı isimler altında faaliyet göstermektedir. Örneğin ombudsman, Fransa'da “Arabulucu”, Kanada'da “Vatandaş Koruyucusu”, İspanya'da “Halk Savunucusu”, Portekiz'de “Adalet Temsilcisi”, İngiltere'de “Yönetim İçin Halk Komiseri” ve İtalya'da “Sivil Haklar Savunucusu” olarak anılmaktadır. Türkiye'de ise “Kamu Denetçisi” olarak ifade edilmektedir (Özden, 2010: 24-26; Avşar, 2007: 65). Ombudsmanın dünya uygulamalarında farklı isimler altında faaliyet göstermesinin bir diğer nedeni de kurumun oluşturulmasına neden olan temel unsurlar ve faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanın belirleyici rolüdür (Avşar, 2007: 65).

Tarihi boyunca farklı kültürlerde günümüzdeki ombudsmana benzer kurumların var olduğu bilinmektedir. Ancak modern anlamdaki ombudsman kurumunun köklerine 1809 yılında İsveç'te rastlanmaktadır (Reif, 2004: 4-5).

1697 yılında tahta çıkan İsveç Kralı XII. Şarl 1709 yılında Poltava'da Rusya ile yaptığı savaşı kaybetmesi üzerine Osmanlı Devleti'ne sığınmış ve 1709 ile 1714 yılları arasında Osmanlı topraklarında ikamet etmiştir. Ülkesinden uzakta olan Kral bu süre içerisinde ülkesinde karışıklıkların çıktığını ve idarecilerin halka eziyet yaptığı haberlerini alınca 1713 yılında kendisinin uzaktaki gölgesi olacak ve ülkedeki bozulmuş düzeni tekrardan sağlayacak olan bir kişiyi (Hogste Ombudsmannen) ataması ile ombudsmanın temellerini atmıştır. Kral ülkesine döndüğü zaman atamış olduğu görevlinin kendisinin yokluğunda halkın şikâyetlerini kabul edip çözüme kavuşturduğunu belgeleyen ve ülkede düzenin sağlanması adına yapmış olduğu çalışmaları ve çözüm yollarını içeren bir rapor kendisine sunulmuştur. Atamış olduğu kişinin çalışmalarından memnun kalan Kral geçici olarak atadığı görevliyi sürekli olarak görevlendirmiş ve ombudsman 1809 yılında İsveç Anayasası'na da girerek anayasal bir kurum haline gelmiştir. 1919 yılına kadar İsveç toprakları dışına çıkmayan ombudsmanlık kurumu 1919'da Finlandiya'da, 1955'de Danimarka'da, 1962'de Yeni Zelanda'da ve 1966'da da İngiltere'de kurulmuştur (Erhürman, 1998: 90; Altuğ, 2002: 54-55; Demir, 2012: 55-57; Reif, 2004: 5). Ombudsmanlık kurumunu kabul eden üçüncü ülke Norveç'te 1952 yılında ilk önce askeri alanda denetimlerde bulunacak olan bir askeri ombudsman kurulmuş, askeri ombudsmanın çalışmaları beğeni kazandıktan ve sorunları etkili bir biçimde çözüme kavuşturduğu görüldükten sonra 1962 yılında sivil alanda faaliyet gösterecek olan ombudsmanlık kurumu faaliyete başlamıştır (Altuğ, 2002: 55).

3. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN TÜRKİYE'DE KURULMA SÜRECİ

Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık Kurumu) İsveç kökenli olmasına rağmen özellikle 20. yüzyılın ortalarında güncel bir konu haline gelmiştir. Gelişmiş ülkeler bu kurumu vatandaşlarını daha güvenli bir geleceğe taşımak amacıyla kendi kamu yönetimi yapılarına dâhil etmişleridir. Kurum, bütün dünyaya hızla yayılması sürecinde popülerlik kazanmış, insan haklarına verilen önem ve demokraside yaşanan gelişmeler bu sürece önemli katkılarda bulunmuştur. Kurumun gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar sonucunda kamu yönetiminin daha etkili ve verimli çalışması dikkatleri bu kurumun üzerine çekmiş ve vatandaşların kamu yönetimine olan güvenlerinde bir artış yaşandığı gözlenmiştir. Gelişmiş ülkelerde insan hakları ve demokrasi alanında yaşanan ilerlemeler diğer ülkelerde dikkatini çekmiştir. Günümüzde, ombudsmanlık kurumuna sahip olmayan Avrupa ülkesi hemen hemen yok gibidir (Özden, 2010: 26-31; Eryılmaz, 2012: 390; Demir, 2012: 165-166).

1982 Anayasası'nın hazırlanması sürecine katkı sağlamak ve önerilerde bulunmak amacıyla Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde görev yapan öğretim üyeleri "Gerekçeli Anayasa Önerisi" adlı bir çalışma hazırlamışlardır. Bu çalışmada vatandaşların idarenin gerçekleştirmiş olduğu eylemleri karşısında mağdur olmamaları ve haklarını idare karşısında en kolay yoldan arayabilme imkanlarının olması için Türkiye'de anayasal güvenceye kavuşturulmuş bir Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması teklifi yer almıştır. Akademisyenlerin önerdiği bu teklif Milli Güvenlik Kurulu tarafından kabul edilmemiş, farklı bir yapılanma olarak Cumhurbaşkanı'na bağlı olarak Devlet Denetleme Kurulu'nun kurulması tercih edilmiştir (Saygın, 2008: 1049; Özden, 2010: 144-145; Yağmurlu, 2009: 95; Demir, 2012: 166-168).

1991 yılında yayımlanan Kamu Yönetimi Araştırma Projesi'nde (KAYA) Türkiye'de mevcut bulunan denetleme organlarının eksiklikleri gündeme taşınmış ve özellikle Devlet Denetleme Kurulu'nun ombudsman kurumu haline getirilmesi için önerilerde bulunulmuştur (Kılavuz, Yılmaz ve İzci, 2003: 63; Yağmurlu, 2009: 95).

İlerleyen süreç içerisinde Yedinci Kalkınma Planı'nda (1996-2000) öngörüldüğü üzere Türkiye'de bir Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması yönünde fikir birliğine varılmıştır. Ardından 55. Hükümet tarafından Kurum'un kurulması için çalışmalara başlamıştır. 57. Hükümet döneminde 14.09.2000 tarihli bir kanun tasarısı gündeme gelmiş, ancak tasarının kadük olmasından dolayı Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulma süreci uzamıştır. 15.07.2004 tarih ve 5227 sayılı "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri Ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun" ile Türkiye'de yerel yönetimler alanında faaliyet göstermesi öngörülen ve "Halk Denetçisi" adı verilen bir yerel yönetim ombudsmanının kurulması yönünde bir girişim olmuştur. Ancak 5227 sayılı Kanun, Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanması uygun bulunmayarak geri gönderilmiştir. Bu girişime ek olarak hükümet Adalet Bakanlığı'nın da desteği ile Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türkiye'de de kurulması için gerekli olan yasal düzenlemeleri yapmıştır. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması yönünde hazırlanan 15.06.2006 tarih ve 5521 sayılı "Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu" mecliste görüşülerek kabul edilmiştir. Ancak bu kanun dönemim Cumhurbaşkanı Ahmet Nejdet Sezer tarafından birkez daha görüşülmesi amacıyla meclise geri gönderilmiştir. Cumhurbaşkanı tarafından meclise iade edilen kanun tekrar görüşülerek aynı şekilde, ancak bu sefer 28.09.2006 tarih ve 5548 sayı numarası ile kabul edilmiştir. Bunun üzerine Kanun Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış, fakat Kanun'un iptal edilmesi için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunulmuş-

tur. Anayasa Mahkemesi başvuruyu değerlendirdikten sonra Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kuvvetler ayrılığı ilkesine ters düşeceği ve Kurum'un idarenin hiyerarşisi dışında yer alacağından dolayı idarenin bütünlüğü ilkesine zarar vereceği gerekçesi ile kanunu iptal etmiştir (Aydın, 2007: 161-166; Özden, 2010: 163; Saygın, 2008:1047; Şengül, 2007: 136; Yağmurlu, 2009: 99; Demir, 2012: 166-168; Özbudun, Kamu Denetçiliği ve Anayasa Mahkemesi, 22.02.2014). Ancak Kurum'un doğrudan TBMM'ne bağlı olarak kurulduktan sonra idareyi TBMM adına denetleyecek olması Anayasa'nın 123. maddesinde düzenlenen idarenin bütünlüğü ilkesine zarar verebileceği anlamına geldiği ifade edilemez (Özbudun, Kamu Denetçiliği ve Anayasa Mahkemesi, 22.02.2014).

İptal edilen 5548 sayılı Kanun ile günümüzde yürürlükte bulunan 6328 sayılı Kanun temel olarak benzeşmektedir. Diğer bir ifadeyle 6328 sayılı Kanun, 5548 sayılı Kanun'un çoğu hükümlerini taşımaktadır. Bununla birlikte iki Kanun arasında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. 5548 sayılı Kanun'da 10 kişi olan denetçi sayısı 6328 sayılı Kanun'da 5 kişi olarak düzenlenmiştir. 5548 sayılı Kanun'da Kuruma yabancı kişilerin başvuru yapabilmesinin karşılıklılık esasına göre kabul edileceği belirtilmişken, mevcut Kanun'da böyle bir düzenleme yer almamakla birlikte yabancılar tarafından yapılacak olan başvurulara pasaport numarasının dilekçede belirtilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Dolayısıyla yabancı kişilerin de Kurum'a başvuru yapma haklarının olduğu ifade edilebilmektedir. 5548 sayılı Kanun'da devlet sırrı ve ticari sır niteliği taşıyan bilgi ve belgeler gerekçesinin belirtilmesi şartı ile Kamu Denetçisi'ne verilmeyebileceği hükümü yer almaktadır. Mevcut Kanun'da bu hüküm korunmakla birlikte Kamu Denetçisi'ne ilgili bilgi ve belgeleri yerinde inceleme imkanı tanınmıştır. (Aktel ve diğ., 2013: 28-29; 5548 Sayılı Kanun, 22.02.2014; 6328 Sayılı Kanun, 22.02.2014).

26 maddelik Anayasa değişikliği için 12 Eylül 2010 tarihinde halk oylamasına gidilmesi sonucunda vatandaşların %58'i tarafından kabul edilen Anayasal değişiklikler kapsamında 1982 Anayasası'nın 74. maddesinde de güncellemeler yapılmıştır. İlk önce 74. maddenin "VII. Dilekçe hakkı" olan kenar başlığı "VII. Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı" olarak değiştirilmiştir. Bununla birlikte her vatandaş bilgi edinme ve Kamu Denetçisine başvurma hakkına kavuşmuştur. Aynı maddede yapılan bir diğer düzenleme sonucunda idarenin işleyiş düzeni ile ilgili şikayetlerin yapılabileceği Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurulması kesinleşmiştir. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun TBMM'ne bağlı olarak çalışacağı, başvuruda bulunan aday adayları arasından Komisyon tarafından üç aday seçilerek TBMM Başkanlığı'na iletileceği ve Kamu Başdenetçisi'nin TBMM tarafından yapılan gizli oylama sonucunda göreve geleceği ifade edilmiştir (Fendoğlu, 2011: 5; 1982 Anayasası, 22.02.2014; Aktel ve diğ., 2013: 27-28; Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014).

Kamu Denetçiliği Kurumu, 29.06.2012 tarih ve 28338 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6328 sayılı "Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu" ile kurulmuştur (6328 Sayılı Kanun Bilgileri, 22.02.2014; Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014).

4. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NA YÖNELİK TARTIŞMALAR

Genel anlamda Türkiye'de idarenin işleyiş sürecinde bir takım aksaklıkların olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte idarenin yapılanması ve işleyiş süreci değiştirilmeli veya olduğundan daha iyi bir konuma getirilmelidir. Bu gereklilik vatandaşların "İdare"den şikâyetçi olmasından kaynaklanmaktadır (Yayla, 2012: 490).

Türkiye'de idareyi denetleyen çok sayıda kurum ve denetim yöntemi bulunmaktadır. Bunlar arasından önceliği idari yargı sistemi almaktadır. İdari yargı organları idarenin her türlü eylem ve işlemlerini denetlemektedir. Ancak idari yargı organları kendisine gelen başvuruları masrafsız, hızlı ve kolay bir biçimde çözüme kavuşturmak konusundaki kabiliyeti sınırlıdır. Bu sınırlılığa rağmen Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu'nun varlığı sorgulanabilmektedir (Akıncı, 1999: 357).

Türkiye'de bir idari yargı denetimi mevcuttur. Ancak Türkiye'de ki yargı sistemi ne kadar gelişmiş olursa olsun vatandaşların başvuru yapma aşamalarında belirli kurallar ve yöntemler vardır. Bu biçim kurallarına bağlı olarak çalışan yargı sistemi zaman almaktadır. Aynı zamanda idarenin haksız ve kanunlara aykırı olan işlemlerini kendiliğinden düzeltmek veya vatandaşların şikâyetlerini dikkate almak gibi alışkanlıklarının olduğunu söylemek oldukça zordur (Uler, 2012: 505).

Sadece yargı denetiminin varlığı yaşanan olumsuzlukları ortadan kaldırmaya yetmemektedir. Yargı denetiminin olduğu gibi diğer mevcut denetim kurumlarının da gerek işleyiş sürecinde gerekse yetkileri çerçevesinde birçok sorunu vardır. Kamu Denetçiliği Kurumu ise diğer denetim unsurlarının bir alternatifi olarak ortaya çıkmamıştır. Aksine onların dolduramadığı boşlukları doldurmak için görev yapmaktadır. Bürokrasinin katı ve zorlu yapısı gereği mevcut denetim kurumlarına başvuruların çok karmaşık olması eğitimli bir kişinin dahi nasıl ve nereye başvuru yapabileceği konusunda sıkıntılar yaşamasına sebep olmaktadır. Kamu Denetçiliği Kurumu

yaşanan olumsuzlukları düzeltmeye çalışacak ve diğer denetim kurumlarının açıklarını kapatacak bir biçimde faaliyet gösterecektir (Özden, 2010: 121).

İdare karşısında mağdur olan vatandaşların mağduriyetlerinin giderilmesi ve yaşanan sorunların bir daha meydana gelmemesi yönündeki alınan önlemler Türkiye’de çok fazla etkili ol(a)mamıştır. Hukuk devleti olmanın bir gereği olarak idare karşısında vatandaşların mağdur olmaması için idarenin gerçekleştirmiş olduğu bütün işlem ve faaliyetler 1982 Anayasası’nın 125. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla, idare karşısında mağdur olan ve idari organlar tarafından haklarının ihlal edildiğini düşünen vatandaşlar yargı yoluna başvurmakta özgürdürler. Türkiye’de köklü bir idari yargı geçmişi olmasına rağmen vatandaş haklarının yargısal korunması aşamasında çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Ülkemizde vatandaş ile idare arasında yaşanan sorunların, özellikle insan hakları ihlali, yolsuzluk olayları ve yönetimin vatandaş göz ardı eden tutumu büyük bir sorun olarak durmaktadır. Aynı zamanda idare vatandaşlardan gelen şikâyetleri hızlı ve özenli bir biçimde kabul, değerlendirme ve hukuka uygun bir şekilde hızlıca çözüme kavuşturma aşamasında çoğu zaman yetersiz kalmıştır. İdari yargının kendisine gelen başvuruları yalnızca hukuka uygunluk yönünden değerlendirmesi ve yerlilik denetimi yapmaması sonucu vatandaşların mağduriyeti söz konusu olabilmektedir. İdari davalarda iş yükünün fazla olması sebebiyle çoğu zaman sadece kâğıt üzerinden inceleme yapılması yaşanan olumsuzlukların ortaya çıkartılmasına yetmemektedir (Akıncı, 1999: 357-358; Şengül, 2007: 130-135).

Türkiye’de idarenin denetlenmesi konusunda yaşanan asıl sorun denetim kurumlarının yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, denetim kurumlarının ve denetim biçimlerinin fazlalığından dahi söz edilebilmektedir. Yapılan denetimlerin yetersiz ve etkisiz kalmasının temel nedeni kamu kurumlarının denetim sonuçlarının dikkate alınması konusunda hassas davranmamaları ve gerçekleştirilen denetimlerde bir düzen ve disiplin oluşturulamamasıdır (Sezen, 2001: 91).

Türkiye’de idari yargı sisteminin varlığına rağmen, vatandaş ile idare arasında idari işlemlerden kaynaklanan sıkıntılar büyük bir çoğunluğunun çözülmediği ortadadır. Bu sorunların varlığı ülkemizde bir Kamu Denetçiliği Kurumu’nun kurulması yönündeki ihtiyaçları ortaya koymuştur. İdare mahkemeleri ve Danıştay idarenin haksız eylemlerine karşı vatandaş yasal yoldan korumak için faaliyet göstermesine rağmen, bu kurumların sadece “yasallık” denetimi yapması, süreçlerinin çok uzun olması, vatandaşların uğradığı zararların tazmin edilmesi yönündeki uzun aşamalar ve tatminkâr olmayan sonuçlar gerek yargı organlarına gerekse idarenin kendisine duyulan saygıyı zedelemektedir. Bu sorunların aşılması yönünde kamu denetçiliği kurumu bir kurtarıcı gibi ortaya çıkmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki kamu denetçiliği kurumu hayalî bir kurum değildir. Elinde “sihirli bir değnek” yoktur (Avşar, 2007: 166-167). Dolayısıyla kurumun ülkemizde uzun yıllardır birikmiş ve bir sonuca kavuşturulmayı bekleyen birçok sorunu bir anda çözmesini beklemek yanılığa sebep olabilecektir. Ancak kurumun sahip olduğu güçlü yetenekleri sayesinde (Özden 2010: 183) ülkemizde idari alanda yaşanan sorunların çözülmesi adına belirli bir aşamaya en kısa sürede gelinebilecektir.

Kamu Denetçiliği Kurumu’nu yalnızca bir denetim organı olarak nitelendirmek, gerekli olup olmadığı tartışmalarını bu unsur üzerinden yapmak kurumun önemini arka planda bırakmaktadır. Ülkemizde idareyi denetleyen birçok kurum vardır. Bu kurumlara başvurmanın ve sonuç elde etmenin oldukça fazla zorluğu bulunmaktadır. İdare karşısında mağdur olan bir vatandaş bu kadar farklı kurum ve şikâyet birimleri arasından nasıl tercih yapacaktır? Vatandaşlar bu kurumlara, başvuru aşamasının karmaşık ve masraflı olması gibi gerekçelerin yanında süreç hakkındaki bilgisizliklerinden veya korkularından kaynaklanan endişelerden dolayı başvuru yapamamaktadırlar. Diğer taraftan Kamu Denetçisi’nin varlığı dahi kamu kurumlarını ve bu kurumlarda görev yapan personeli daha dikkatli davranması yönünde teşvik etmektedir. Kurumun varlığı yapılan işlemlerin hukuk kurallarına göre uygun olmasının yanında, “hakkaniyet” ilkesinin de ön planda tutularak gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. İdarenin hukuka uygun, hakkaniyet ilkesi çerçevesinde daha dikkatli davranma yönünde bir ihmalkârlık gösterdiği takdirde karşısında “parlamentonun baskısı ve kamu oyununun sonsuz desteğinden” güç almış olan Kamu Denetçisi’ni bulacaktır (Avşar, 2007: 167; Temizel, 1997: 777).

5. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU’NUN TÜRK KAMU YÖNETİMİ’NE SAĞLAYABİLECEĞİ KATKILAR

İdare toplumun üzerinde önemli etkileri olan bir yapılandırma. İdarenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden toplumun tamamı etkilenmektedir. Bu sebepten dolayı idarenin almış olduğu kararları ve hizmet sunumlarında içinde bulunduğu eylemleri denetlemek büyük bir zorunluluk teşkil etmektedir (Şafaklı, 2009: 162-163). İdareyi denetleyebilecek çok sayıda kurum olmasına rağmen, bu kurumlar kendilerinden kaynaklanan sorunları da beraberlerinde getirmektedirler (Özden, 2010: 121).

Kötü yönetimden kaynaklanan sorunların çözümünde yargısal denetim oldukça etkili olmasına rağmen, ortaya

çıkardığı çeşitli sorunlar, hukuk kurallarının karmaşıklığı ve vatandaşların içinden çıkamadığı uzun yargısal süreçler yargıya yapılan başvurulardan çekinilmesine sebep olabilmektedir. Yargı yoluna bir hukuk danışmanı aracılığı ile başvuru yapmak zorunda kalınması vatandaşı oldukça masraflı bir sürece sokmaktadır. Maddi olarak bu sürece girmeye gücü yetmeyen vatandaşlar yargı yoluna hiç başvuru yapmadan şikâyetlerinden vazgeçebilmektedirler. Yargı sürecinin geç ve zorlu işleyen yapısı haksızlığa uğrayan vatandaşı bir kez daha devlet kapısında yıpratmaktadır. Yargı sürecinde yaşanan sorunların ortadan kaldırılması, yargının yükünün hafifletilmesi, idare ile vatandaş arasında meydana gelen anlaşmazlıkların giderilmesi, kamu yönetimi sisteminin iyileştirilerek olması gereken seviyeye çıkartılması gibi ihtiyaçlardan kaynaklanan sebepler vatandaşın hakkını daha basit ve masrafsız bir biçimde arayabileceği bir kurumun varlığını zorunlu bir hale getirmiştir. Bu amaç çerçevesinde kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu vatandaş idare karşısında koruyan, kötü yönetimden kaynaklanan sorunların çözümünde etkin bir şekilde rol oynayan, hatalı işlemi ve bu işlemi yapan kişiyi ortaya çıkartan bir kurum olarak farklı bir alternatifi olmadığı düşünülmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu vatandaş ile idare arasındaki ilişkileri iyileştirmekte ve yolsuzluk gibi idarenin içine düştüğü olumsuz durumların meydana gelmemesi için incelemelerde bulunmaktadır (Şafaklı, 2009: 162-163; Demir, 2012: 41-151; Özden, 2010: 121-123; Kestane, 2006: 129-135).

İdarenin kötü yönetim ile mücadelesinde Kamu Denetçiliği Kurumu'nun etkin bir biçimde görev yapması temel amaç olarak belirlenmiştir (Demir, 2012: 70; Şengül, 2005: 136-137). Bu durum 6328 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, "...kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmaktır." (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014) şeklinde ifade edilmiştir.

Kurum idare ile vatandaş arasındaki ilişkileri iyileştirmek ve meydana gelen sorunları çözüme kavuşturabilmek amacıyla görev yapmasının yanında uygulandığı ülkede hukuk devleti ilkesinin işlevselliğine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Şengül, 2013: 83).

Benzer biçimde Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu'nun etkili bir biçimde faaliyet gösterebilmesi için Kurum anayasal bir kurum olma niteliğine kavuşturulmuştur. Bu kapsamda 1982 Anayasası'nın 74. maddesinde kamu denetçiliği konusunda bazı yeni düzenlemeler yapılmıştır. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun doğrudan TBMM Başkanlığı'na bağlı olarak çalışan ve idarenin işleyiş hakkında vatandaşlar tarafından kendisine gelebilecek şikâyetleri değerlendiren bir kurum olduğu ifade edilmiştir (Şengül, 2013: 76; 1982 Anayasası, 22.02.2014).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun en temel hedefi uygulandığı ülkedeki kamu yönetimi sisteminin performansını arttırmak ve idarenin vatandaşa hesap verebilirliği yönünü geliştirmektir. Bu sayede idarenin şeffaflığının ve hesap verebilirliğinin temin edilmesi amaçlanmaktadır (Reif, 2004: 2).

Benzer şekilde Kamu Denetçiliği Kurumu idare karşısında vatandaşın korunması amacıyla incelemelerde bulunmaktadır. Bu durum kurumun önemini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kamu yönetimini daha işlevsel bir hale getirmek, insan haklarını geliştirmek, idarenin kötü yönetiminden kaynaklanan sorunları ortadan kaldırmak, idare karşısında haksızlığa uğrayan vatandaşların mağduriyetlerini gidermek gibi önemli işlevleri bulunmaktadır (Kahraman, 2011: 357).

Kamu Denetçisi vatandaşların şikâyeti üzerine veya doğrudan kendisinin tespit ettiği sorunların incelenmesi amacıyla harekete geçmektedir. Kamu Denetçisi kendisine vatandaşlar tarafından ulaştırılan şikâyetleri inceledikten sonra bir sonuca varmakta ve vatandaş bu konu hakkında bilgilendirmektedir. Vatandaş şikâyetinde haklı ise gerekli önerilerini kamu kurumlarına ve çalışanlarına iletmekte, bu sayede kamu yönetiminin daha verimli ve bilinçli bir biçimde çalışmasına yardımcı olmaktadır. Aynı şekilde vatandaş şikâyetinde haksız bulunursa Kamu Denetçisi vatandaşın neden haksız olduğu yönünde açıklamalarda bulunarak vatandaşın bu alanda eğitilmesi görevini de üstlenmektedir. Bu durum sadece vatandaş için değil, aynı zamanda kamu kurumları ve personellerinin de eğitilmesi sağlamaktadır (Süler, 2010: 162; Erhürman, 1998: 100).

13.05.2010 tarih ve 27580 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 5982 sayılı "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 8. maddesinde yapılan düzenlemeler 12 Eylül 2010 Halk Oylaması'nın sonucunda 1982 Anayasası'nın 74. maddesine eklenmiştir.

Kamu Denetçisi tarafından sürekli olarak denetlenebileceği bilincinde olan kamu çalışanları görevlerini yerine getirirken daha özenli ve dikkatli olacaklardır. Kamu personelleri vatandaşların işlemlerini gerçekleştirirken kasıtlı veya ihmalkârlıktan kaynaklanan hatalarının vatandaş tarafından Kamu Denetçiliği Kurumu'na iletileceği bilinci içerisinde oldukları sürece idari faaliyetler daha verimli ve etkili olacaktır. Kamu Denetçisi çalışmalarının sonucunu, bulgularını ve önerilerini bir rapor halinde hazırlayarak parlamentoya sunmaktadır. Kamu Denetçisi bu şekilde kamu yönetiminin daha işlevsel bir hale getirilmesi yönünde faaliyetlerde bulunmuş olacaktır (Süler, 2010: 162-163).

Günümüzde giderek önem kazanan "şeffaf yönetim" ilkesi Kamu Denetçisi'nin çalışmaları sonucunda daha işlevsel hale gelebilecektir. Kamu Denetçisi, sıradan bir vatandaşın ulaşamayacağı, kamu kurumlarının bütün belge ve bilgilerini araştırma yetkisi ile donatılmıştır. Bu sayede kamu kurumları daha şeffaf bir yapıya bürünecektir. Aynı zamanda kamu kurumlarının gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler kapsamında mağdur olan vatandaş(lar)ın gizlilik adı altında hakkını aramasının önü kapatılmamış olacaktır (Süler, 2010: 163). Bununla birlikte Kamu Denetçiliği Kurumu çalışmaları sonucunda kamu yönetiminde hesap verilebilirliği, şeffaflığı ve halkın yönetime katılımını arttırabilecektir (Şahin, 2010: 150).

6328 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 2. fıkrasında idarenin şeffaflığını tartışmaya açabilecek bazı istisnalar söz konusudur. Şöyle ki; "Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile resen imzaladığı kararlar ve emirler, Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askerî nitelikteki faaliyetleri" Kurum'un görev alanı dışında bırakılmıştır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014; Aydın, Taş ve Ersöz, 2012: 82-83).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun görev alanına getirilen bu sınırlamalar 8. Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen bütün kamu kurumlarının işlemlerinin kamu denetçisinin sorumluluk alanına dahil olması hedefi ile uyuşmamaktadır. Farklı bir ifade ile öngörülen bu hedef gerçekleştirilememiştir (Şengül, 2013: 83).

İdare hakkında şikâyetleri olan vatandaşların yargı yoluna başvurmaları sonucu yargının iş yükü çoğalmakta ve yargı sürecinin vatandaşların başvurularına hızlı bir şekilde çözüm üretememesi sonucu sorunlar tatminkâr bir ölçüde çözüme kavuşturulamamaktadır. Yargının uzun zaman dilimlerine yayılmış olan süreci sonucunda hukuk devleti ilkesi zarar görebilmektedir. Kamu Denetçiliği Kurumu tarafsız olması ve sunmuş olduğu hızlı çözüm önerileriyle idare karşısında sorun yaşayan her vatandaşın yargıya gitmesinin gerek kalmaması sonucu yargının iş yükünü hafifletecek ve hukuk devleti ilkesinin zarar görmesini engelleyecektir (Şengül, 2007: 135). Çünkü Kamu Denetçiliği Kurumu bünyesinde çalışacak olan Kamu Denetçileri hukuk ve farklı meslek dallarından gelen kişilerden oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle hukuk ve farklı uzmanlık alanlarına sahip kişiler Kurum bünyesinde bir arada görev yapmaktadırlar. Böylece Kurum'un personel yapısı birçok uzmanlık alanlarından gelen kişiler tarafından şekillenmektedir. Kanun'un 10. maddesinde belirttiği üzere Kamu Denetçileri "tercihen" hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idarî bilimler, iktisat ve işletme fakültelerinden mezun olmuş adaylar arasından seçilecektir. Böylece vatandaşların başvurularına uzman kişiler tarafından tam donanımlı bir şekilde cevap verilebilmektedir. Kamu Denetçisi tarafından kendisine iletilen sorunların farkına varan idare vatandaşın yargı yoluna başvurusundan önce kendisini bu sorun hakkında iyileştirerek hem vatandaşa daha iyi bir hizmet vermiş olacak hem de kendisinin düzeltebileceği bir sorun hakkında yargının gereksiz yere iş yükünü arttırmamış olacaktır. İdare Kamu Denetçisi'nin önerileri sayesinde vatandaş ile olan ilişkilerini düzeltecek ve bu ilişkinin her zaman için en üst seviyede tutulmasını sağlayacak olan bir tür halkla ilişkiler uzmanından destek almış olacaktır (Erhürman, 1998: 99-100; Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014).

Kamu Denetçiliği Kurumu kötü yönetim uygulamalarına karşı mücadele ederek idare ile vatandaş arasında meydana gelen sürtüşmeleri en aza indirmektedir. Bu sayede yargıya yapılan başvuruların sayısında önemli oranda azalma söz konusu olmaktadır. Kamu Denetçisi bunu iki şekilde sağlayabilmektedir. Birincisi, hukuka aykırı işlem gerçekleştiren idareyi uyararak işlemi geri alması ve ortaya çıkan hatanın düzeltilerek vatandaşın mağduriyetinin giderilmesi yönünde ikna niteliğine sahip öneri sunmaktır. İkincisi ise vatandaşın kolay yoldan çözülebilecek, gereksiz ve haksız şikâyetlerini yargıya taşımasına engel olmaktır (Erhürman, 1998: 101).

Kötü yönetimden kaynaklanan sorunların çözümü için yargıya başvurulduğu takdirde yargı sadece faaliyetleri hukuka uygunluk yönünden incelemektedir. Ancak idarenin takdir yetkisini kullanarak almış olduğu kararlar üzerinden uygunluk ve yerindelik denetimi yapmamaktadır (Şengül, 2005: 133).

Kamu Denetçiliği Kurumu ise idarenin yargı dışında yer alan bir denetim organıdır. İdarenin hukuksal denetimi yargıyı ilgilendiren bir konudur. Bununla birlikte idarenin yalnızca hukuksal denetiminin yapılması da yeterli değildir. İdarenin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerinin verimlilik, etkililik ve hatta yerindelik denetimlerinin de yapılması gerekmektedir. Ancak yargının yerindelik denetimi yapması mümkün değildir. Kamu hizmetlerinin hukuka uygun olması, yerinde olması anlamına da gelmemektedir. Kamu Denetçisi hukuka uygun olan bir kamu hizmetini yerinde bulmayabilir. Bu amaçla Kamu Denetçisi kamu hizmetinin vatandaşın lehine olacak bir şekilde tekrardan değerlendirilmesini

idareden talep edebilmektedir. Dolayısıyla, vatandaş ile idare arasında daha sıcak ilişkiler meydana gelecek ve idarenin sunmuş olduğu hizmetlerin kalitesinde fark edilebilir bir artış sağlanabilecektir. Vatandaş ile idare arasında yaşanan sürtüşmeler azalacağından dolayı idari yargıya başvuru sayısında önemli derecede azalmalar söz konusu olacak ve idari yargı ciddi meseleler üzerine yoğunlaşarak görevini daha verimli ve etkili bir biçimde yerine getirme imkânı bulmuş olacaktır (Küçüközyiğit, 2006:106-107).

İdari yargı ile Kamu Denetçiliği Kurumu'nun görev alanı, çalışma şekilleri, olaylara yaklaşım ve çözüm yöntemleri birbirinden farklıdır. Her şeyden önce idari yargı idare tarafından gerçekleştirilen eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunu denetlemektedir. Gerçekleştirilen işlemlerin hukuka uygun bir biçimde yapılması durumunda idari yargı bu konuda çok fazla bir sonuç üretememektedir. Ancak idari eylem ve işlemler neticesinde vatandaşın mağduriyeti söz konusu olmuş ise uğradığı zararın telafi edilmesi gerekmektedir. Böyle bir durumda Kamu Denetçisi idarenin gerçekleştirdiği faaliyetin hukuka uygun olmasına rağmen vatandaşın zarara uğradığı gerekçesi ile bu zararı telafi edebilecek başka bir yöntem önerebilmektedir. Farklı bir ifade tarzı ile Kamu Denetçisi yerindelik denetimi de yapmaya yetkilidir (Avşar, 2007: 164).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun ilk amacı muhtemel uyuşmazlıkların ortaya çıkmasından önce idareyi denetlemek, sorunlu gördüğü alanları tespit etmek ve idarenin gerçekleştirdiği eylem ve işlemlerin niteliği hakkında bir tespit yapmaktır. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun temel amacı uyuşmazlıkları çözmek olmadığından dolayı yargı organı ile arasında fark oluşmaktadır. Zaten Kamu Denetçisi'nin önerilerini dikkate alan idare kendisinin işleyiş sürecindeki sorunlu alanlarını iyileştirecek ve bu sayede de olası uyuşmazlıklar henüz meydana gelmeden ortadan kalkmış olacaktır. Kamu Denetçisi'nin önerileri kesin hukuki bir nitelik taşımamaktadır. Almış olduğu kararların yaptırım gücüne sahip olmaması, idareye kendi hatalarını göstermesi ve vatandaşın mağduriyetini ortaya çıkarması sayesinde "kamu vicdanı" olma özelliği taşımaktadır (Esgün, 1996: 262).

6. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NUN DAHA İŞLEVSEL HALE GETİRİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun temel amacının "yurttaşların yönetime karşı korunması" olarak ifade edilmesine rağmen gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleri sonucunda elde ettiği olumlu sonuçların her ülke uygulamasında aynı ölçüde ortaya çıkmasını beklemek doğru olmayacaktır. Kurumun kurulması zor bir iş olmamakla birlikte asıl önem taşıyan unsur kurumun işlevselliğini teminat altına almaktadır. Bununla birlikte kurumdan beklenen faydaların elde edilebilmesi için gerekli olan şartların sağlanması zorunludur (Sezen, 2001: 81).

Bu şartlar (Sezen, 2001: 81-82):

- Kurumun bağımsızlığı ve tarafsızlığı güvence altına alınmalıdır.
- İnceleme ve araştırma yetkisini kullanırken önünde herhangi bir engel olmamalıdır.
- Kurumun vatandaşlar tarafından kolayca ulaşılabilir olması için gereken tedbirler alınmalıdır.
- Kurum baş denetçisi ve diğer yardımcı denetçiler kamu yönetimi sistemimize yabancı olmamalıdır.

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun yargıya alternatif olarak geldiği ve yargının yerine bağımsız bir biçimde faaliyet göstereceği inancı ve endişeleri son derece yersizdir. Kamu Denetçiliği Kurumu yargının karşısında değil, onun yanında yer alacak ve ona destek olarak iş yükünü hafifletecektir (Özden, 2010: 183-184). Kamu Denetçiliği Kurumu'nun işlevselliğinin sağlanmasında ki en önemli nokta kurumun yargı organının alternatifi olmadığı bütün vatandaşlara ve kamu kurumlarına anlatılması olacaktır. Aksi takdirde, bu yanlış inançtan dolayı kurum amaçlandığı gibi faaliyet gösteremeyecek ve sonuçta başarısız olabilecektir. Böyle bir durumun varlığı tüm dünyada başarılı bir biçimde uygulanan kurumun gereksiz veya işlevsiz olduğu inancını doğuracak ve Türkiye'de işlemeyen bir kurum (Avşar 2007: 182) olarak belki de ilerleyen zaman içerisinde kaldırılacaktır. Bu hiç istenmeyecek durum kuruma yapılacak en büyük haksızlık olacaktır.

Parlamentodan güç alan kurumun siyasi bir niteliğe bürünmemesine özen gösterilmelidir. İktidar ve muhalefet partileri kuruma olması gereken seviyede yaklaşmalı, aradaki mesafeyi korumalıdır. Büyük bir hassasiyet içerisinde kurumun partizanca bir faaliyet içerisine girmesine sebep olabilecek eylemlerden kaçınılmalıdır (Küçüközyiğit 2006: 99).

Kamu Denetçisi'nin uzlaştırmacı kimliği uygulamada bazı sıkıntıları da beraberinde getirebilecektir. Kamu kurumları veya personeli hakkında şikâyette bulunan bir vatandaşın şikâyeti Kamu Denetçisi tarafından incelemeye alındıktan sonra hem vatandaşın hem de kamu personelinin razı olacağı bir sonuca varıldığı takdirde ilgili şikâyet dosyasının üzerinde daha fazla durmaya gerek görülmecektir. Ancak bu uzlaştırma süreci sonucunda kamu kurumlarında

var olan sorunun kaynağının gerçek anlamıyla ortadan kaldırıldığı söylenmesi oldukça güçtür. Şikâyet hakkında daha kapsamlı bir araştırmanın yapılması zorunludur. Şikâyetçinin sonuçtan tatmin olması sorunun kaynağının kurtulduğu anlamına gelmemektedir. Böyle bir durumda taraflar tatmin olsa da sorunun kaynağı kapsamlı bir inceleme ile tespit edilmeli ve bu konuda Kamu Denetçisi'nin önü kapatılmamalıdır (Temizel, 1997: 772).

Kamu Denetçisi'nin kamu personeli hakkında idari denetim yapma yetkisi bulunmamaktadır. Bu konuda Kanun'un açık bir hükmü olmamakla birlikte Kanun'un 18. maddesinin 1. fıkrası ile bu kısıtlılık kısmen de olsa aşılmaya çalışılmıştır. Buna göre kendisinden bilgi ve belge istenilen kamu personelinin haklı bir nedene dayanmadan kendisinden istenen bilgi ve belgeleri 30 gün içinde vermemesi durumunda Kamu Başdenetçisi veya Kamu Denetçisi ilgili kamu personelinin bağlı olduğu hiyerarşik makamdan inceleme başlatma talebinde bulunma yetkisinin olduğu ifade edilmiştir (Şengül, 2013: 84; Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014).

Kamu Denetçisi yıl içinde kendisine gelen şikâyetlerin nasıl çözüme kavuşturulduğunu, yapılan incelemelerin bulgularını ve sonuçlarını içeren bir rapor hazırlayarak yılsonunda TBMM'ne sunması kurumun işlevselliği yönünde önemli bir unsurdur. Kamu Denetçisi hazırlamış olduğu raporda kurumunun üretmiş olduğu çözüm önerilerini de ekleyerek kamu yönetiminin daha verimli ve etkili bir biçimde çalışmasına katkı sağlayacaktır. Ancak bu fonksiyonların daha işlevsel ve işe yarar bir duruma getirilmesi için Kamu Denetçisi'nin hazırlamış olduğu raporları vatandaş ile paylaşılmalı, kurumun vatandaşlar tarafından tanınması için görsel, basılı ve işitsel medya yoğun bir biçimde kullanılmalı, kurum halkla ilişkiler yönünden daha aktif bir hale getirilmeli, kuruma yayın çıkarma, konferanslar, toplantılar ve paneller düzenleme imkânları tanınmalıdır. Vatandaşların güvenmediği bir kurum olarak kabul edilmesi kurumun işlevselliğini yok edebilecektir. Bu sebepten dolayı gerek parlamento gerekse görsel, basılı ve işitsel medya aracılığı ile kurumun vatandaşa tanıtılması ve sevdirmesi gerekmektedir (Avşar, 2007: 173-174; Yağmurlu, 2009: 95).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kanun ile kurulması ve kanundan güç almasının yanında, kendisinden beklenen faydaları sağlayabilmesi için vatandaşların desteğine de ihtiyacı vardır (Küçüközyiğit 2006: 98). Kamu Denetçiliği Kurumu vatandaşlara tam olarak tanıtılmalı ve görevleri konusunda bilgilendirilmelidir. Böylece kuruma işlevsellik kazandırılmış olacaktır. Bunun en büyük sebebi, vatandaş tarafından amacının ne olduğu bilinmeyen bir kurum olarak algılanması sonucu gereksiz ve ilgisiz başvurular yapılabilecektir. Böyle bir durumda kurum, sorunları çözemeyen, çalışmayan ve göstermelik bir kurum olduğu yönünde bir inanç birliği gelişebilecektir. Bu olumsuz sonucun önüne geçebilmek için kurumun görevleri ve amaçları vatandaşa tam anlamıyla tanıtılması gerekmektedir. Aynı zamanda kurumun amaçları doğrultusunda çalışabilmesi için saydam bir çalışma ortamının yaratılması gerekmektedir (Avşar 2007: 182).

Kamu Başdenetçisi'nin ve Kamu Denetçileri'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığı Kanun'un 12. maddesinde hiçbir organ, makam, kurum ve kişi tarafından kendilerine emir veya talimat verilemeyeceği belirtilerek garanti altına alınmıştır. Benzer biçimde aynı maddenin 2. fıkrasında Kamu Başdenetçisi'nin ve Kamu Denetçileri'nin tarafsız bir biçimde görev yapması zorunluluğu hüküm altına alınmıştır (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014).

Kuruma başvuru yapılabilmesi için öncelikle bütün idari yargı yollarının tüketilmesi gerekmektedir. Kanun'un 17. maddesinin 3. fıkrasının (b) bendinde "Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarıncaya karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olan" başvuruların inceleme dışında tutulacağı belirtilmiştir. Ancak (kanımızca) kurumun işlevselliğini arttırmak ve vatandaşların mağduriyetini ortadan kaldırmak amacıyla 17. maddenin 4. fıkrasında bu kural "telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, idari başvuru yolları tüketilmese dahi" hükmü getirilerek esnetilmiştir (Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, 22.02.2014).

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Kamu Denetçiliği Kurumu 2012 yılında 6328 sayılı Kanun ile kurulmuş ve göreve başlamıştır. Geçmişte Kurum hakkında çok sayıda tartışmalar yaşanmış ve 5548 sayılı "Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu" Anayasa Mahkemesi'nden geri dönmüştür. Sorulması gereken soru Kurum hakkında insanların zihinlerinde "acaba?" sorusunun kalıp kalmadığıdır. Dolayısıyla Kurum hakkında yaşanabilecek herhangi bir tereddüt Kurum'dan beklenen faydaların sağlanamamasına yol açabilecektir. Bununla birlikte böyle bir kuşkunun oluşmasını doğal karşılamak gerekmektedir. Çünkü Kurum'un oluşturulması süreci ülkemizde çok uzun yıllar almış ve sonuca bağlanamayan tartışmalar içine girilmiştir. Bu süreç sonucunda da Kurum'un işlevselliği tartışılır hale gelmiştir.

Vatandaşın idare karşısında yaşadığı sorunların küçümsememesi gerekmektedir. Hakkını arıyamayan, bilgisizlikten kaynaklanan korkuları yüzünden şikâyette bulunamayan veya şikâyette bulunduğu takdirde kendisiyle ilgilenilmeyeceği şüphelerini taşıyan bir vatandaşın varlığı hukuk ilkelerine göre yönetilen her ülkede bazı değerlerin sorgulanmasını

zorunlu kılmaktadır. Çünkü demokratik ülkelerde şikâyet etmek bir özgürlüktür.

Tartışılan bu durum bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanların zihinlerinde dolaşan şüphelerin silinmeden kurumun göreve başlaması da ayrı bir sorun kaynağıdır. Peki bu konuda ne yapmak gerekmektedir?, şeklinde bir soru sorulduğunda verilecek en güzel cevaplardan biri Kurum'un vatandaşa tanıtılması olacaktır. Kurum'un görsel, işitsel ve basılı medya aracılığı ile tanıtımının yapılması ve örnek olaylarla vatandaşların bilgilendirilmesi gerekmektedir. Toplumun her kesimine en kolay yoldan ulaşılabilen bir araç olan televizyon bu konuda etkin bir biçimde kullanılmalı ve kamu spotları ile vatandaşlar bilgilendirilmelidir.

Kurum'a 27.06.2013 tarihi itibarıyla 2964 adet şikâyet başvurusunun yapıldığı görülmektedir (Faaliyet Raporu, 22.02.2014). Bu başvuru sayısı kanımızca oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Haber kanallarında, televizyon programlarında, internet sitelerinde, günlük gazetelerin ilgili bölümlerinde idareden ve idarenin işleyiş düzeninden genel olarak şikâyet eden bir toplumda bu sayının neden bu kadar düşük kaldığının tartışılması gerekmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi vatandaşlar Kamu Denetçiliği Kurumu hakkında çok fazla bilgiye sahip değillerdir. Bu sebepten dolayı vatandaşlar, TBMM'den güç alan ve Anayasal bir Kurum olan Kamu Denetçiliği Kurumu'na başvuru yapmak yerine sorununun çözümünü farklı ortamlarda aramak yolunu tercih etmektedirler.

Kamu Denetçiliği Kurumu'na yapılan başvurular incelendiği takdirde en fazla şikâyet "Kamu Personel Rejimi", "Eğitim-Öğretim Gençlik ve Spor", "Ekonomi, Maliye ve Vergi" ve "Çalışma ve Sosyal Güvenlik" konularında olduğu gözlemlenmektedir. Başvuru sahiplerinin yaşadığı illerin yer aldığı coğrafi bölgelerin başında %34.79 ile Marmara Bölgesi, ikinci olarak %24.97 ile İç Anadolu Bölgesi ve üçüncü olarak ise %10.64 ile Akdeniz Bölgesi gelmektedir (Faaliyet Raporu, 22.02.2014).

Sonuç itibarıyla Kamu Denetçiliği Kurumu mucizevi güçlere sahip olan bir vasıta değildir. Bu sebepten dolayı ülkemizde yeni kurulmuş olan bu Kurum'dan beklentiler kabul edilebilir düzeyde kalmalı ve mucizevi sonuçlar kısa sürede beklenmemelidir. Kurum çalışmaları sonucunda tecrübe kazandıkça Türk kamu yönetimine olan katkıları artacak ve vatandaşların daha demokratik bir ortamda yaşamaları için incelemeleri kapsamında en üst düzeyde sonuçlar elde edebilecektir.

KAYNAKÇA

1. Abdioğlu, Hasan (2007/2), "Yönetişim İlkelerinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Açısından Önemi", İTİCU Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:6, Sayı:11, (Bahar), (79-102).
2. Akıncı, Müslüm (1999), Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman, Beta Yayınları, İstanbul.
3. Aktel, Mehmet; Uysal Kerman; Yakup Altan; Mustafa Lamba; Orhan Burhan (2013), "Türkiye İçin Yeni Bir Denetim Modeli: Kamu Denetçiliği (Ombudsman)", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 9, Güz, (21-37).
4. Altuğ, Yılmaz (2002), Kamu Denetçisi (Ombudsman), Yayın No: 4343, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
5. Avcı, B.Zakir (2007), Ombudsman İyi Yönetilen Türkiye İçin Kamu Hakemi, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
6. Aydın, Ahmet Hamdi; İbrahim Ethem Taş, Murtaza Ersöz (2012), "Önemi ve Uygulanabilirliği Açısından Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumu", II. Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi, Küresel Değişim ve Demokratikleşme, İnönü Üniversitesi, Malatya, 19-20 Nisan 2012, (67-89).
7. Demir, Konur Alp (2012), Türk Kamu Yönetimi Denetim Sisteminde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
8. Esgün, İbrahim Uğur (1996), "Ombudsman Kurumunun Türkiye İçin Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:45, Sayı:1, (251-278).
9. Erhürman, Tufan (1998), "Ombudsman", Amme İdaresi Dergisi, Cilt:31, Sayı: 3, (87-102).
10. Eren, Hayrettin (2000), "Ombudsman Kurumu", Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:1-2, (79-96).
11. Eryılmaz, Bilal (2012), Kamu Yönetimi Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar-Politikalar, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
12. Fendoğlu, Hasan Tahsin (2011), Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık), Yetkin Yayınları, Ankara.

- Gölönü, Sirel (1999), “Ombudsman ve Yönetimde Halkla İlişkilerin Gelişmesine Etkisi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 27, (3-14).
13. Kahraman, Mehmet (2011), “Hukuk Devletine Katkıları Bakımından Kamu Denetçiliği”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:8, Sayı: 16, (355-373).
14. Kılavuz, Raci; Abdullah Yılmaz; Ferit İzci (2003), “Etkin Bir Denetim Aracı Olarak Ombudsmanlık ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, (49-68).
15. Kestane, Doğan (2006), “Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği)”, *Maliye Dergisi*, Sayı:151, (128-142).
16. Küçüközyiğit, H. Galip (2006), “Ombudsmanlık Kurumu-Hukuksal ve Siyasal Bir İnceleme”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, Cilt:2, No: 5, (90-111).
17. Köse, Hacı Ömer (1999), “Denetim ve Demokrasi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 33, Nisan-Haziran, (62-85).
18. Reif, Linda C. (2004), *The Ombudsman, Good Governance and The International Human Rights System*, Martinus Nijhoff Publisher, The Netherlands.
19. Sanal, Recep (2002), *Türkiye’de Yönetimsel Denetim ve Devlet Denetleme Kurulu*, TODAİE Yayınları, Ankara.
20. Saygın, Engin (2008), “Ombudsmanı Beklerken: Anayasa Mahkemesi’nin Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu İptaline Dair Gerekçeli Kararı Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1-2, (1045-1072).
21. Sezen, Seriyel (2001), “Ombudsman: Türkiye İçin Nasıl Bir Çözüm? Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:34, Sayı:4, (71-96).
22. Süler, Gamze Yudum (2010), “Ombudsmanlık Kurumu ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Bütçe Dünyası Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 34, (157-167).
23. Şahin, Ramazan (2010), “Ombudsman Kurumu ve Türkiye’de Kurulmasının Türkiye’nin Demokratikleşmesi ve Avrupa Birliği Üyeliği Üzerine Etkileri”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 468, (131-158).
24. Şafaklı, Okan Veli (2009), “Kamu Denetiminde Etkinlik Aracı Olarak “Ombudsman” ve AB Sürecinde KK-TC’deki Uygulamaya Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, (161-197).
25. Şengül, Ramazan (2013), “Kamu Yönetimi İle Birey İlişkilerinin Dönüşümüne Ombudsman Kurumunun Etkisi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 3, (71-88).
26. Şengül, Ramazan (2007), “Türkiye’de Kamu Yönetiminin Etkin Denetlenmesinde Yeni Bir Kurum: Kamu Denetçiliği Kurumu”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:14, (126-145).
27. Şengül, Ramazan (2005), “Ombudsman Kurumu Kötü Yönetime Çare Olabilir mi?”, *II. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*, 18-19 Kasım 2005, *Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Sakarya, (127-141).
28. Temizel, Zekeriya (1997), “Yurttaşın Yönetime Karşı Korunmasında Bir Başka Denetim Organı: Ombudsman”, *Yeni Türkiye Dergisi*, *Siyasette Yozlaşma Özel Sayısı II*, Yıl:3, Sayı: 14, (764-778).
29. Uler, Yıldırım (2012), “Ombudsman (Kamu Denetçisi)”, *Türkiye’de Kamu Yönetimi*, (Editörler: Burhan Aykaç, Şenol Durgun, Hüseyin Yayman), 2. Basım, Nobel Yayınevi, Mayıs, (499-506).
30. Özden, Kemal (2010), *Ombudsman (Kamu Denetçisi) ve Türkiye’deki Tartışmalar*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.
31. Yayla, Yıldızhan (2012), “Türkiye İdaresinin Yeniden Yapılanması Üzerine Bazı Gözlemler”, *Türkiye’de Kamu Yönetimi*, (Editörler: Burhan Aykaç, Şenol Durgun, Hüseyin Yayman), 2. Basım, Nobel Yayınevi, Mayıs, (489-498).
32. Yağmurlu, Aslı (2009), “Halkla İlişkiler Mekanizması Olarak Kamu Denetçiliği”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 42, Sayı: 1, (Mart), (87-104).
33. Özbudun, Ergun. *Kamu Denetçiliği ve Anayasa Mahkemesi* (28 Nisan 2009), http://www.zaman.com.tr/yorum_yorum-prof-dr-ergun-ozbudun-kamu-deneticiligi-ve-anayasa-mahkemesi_842299.html, (22.02.2014)
34. 5548 Sayılı Kanun, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5548.html>, (22.02.2014).
35. 6328 Sayılı Kanun Bilgileri, http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanunlar_sd.durumu?kanun_no=6328, (22.02.2014).
36. Faaliyet Raporu, http://www.ombudsman.gov.tr/content_detail-322-683-faaliyet-raporu.html, (22.02.214).
37. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6328.pdf>, (22.02.2014).
38. 1982 Anayasası, http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf, (22.02.2014).